

Richard Murray

2022-07-16

Mark- och miljööverdomstolen skriver om Lagen om Nationalstadsparken – kulturmiljöer i hela Sverige lever nu farligt!

Mark- och miljööverdomstolens (MÖD) dom i fallet Gröna Lunds expansion förtjänar en kommentar.

MÖD godtar Gröna Lunds och Stockholms stads beskrivningar

MÖD godtar nästan fullständigt Stockholms stads och Gröna Lunds utredningar av miljökonsekvenser. De brister vi – de ideella föreningar som motsatt sig detaljplanen – anfört instämmer MÖD i viss mån i, men säger i nästa andetag att bristerna i underlagen och de befarade skadorna inte är så stora att detaljplanen måste upphävas. Det är tydligt att MÖD inte fäster något större värde vid de utredningar vi, som motsatt oss detaljplanen, låtit göra med hjälp av välrenommerade experter. MÖD tar också fasta på olika utfästelser i planbeskrivningen om belysning, färgsättning, gröna inslag, ljuddämpning och genomskinliga konstruktioner. Domen ger därmed ett resonabelt intryck.

Miljölagstiftningens stora svaghet är att den många gånger rymmer en ganska vid tolkningsmån. Vad är ”skada”? Hur ska ”endast en obetydlig negativ inverkan på skyddade värden” tolkas? Den tolkningsmånen har MÖD utnyttjat för att ge Gröna Lund grönt ljus. Hur utfästelserna infrias återstår att se. Planbeskrivningen är ju inte bindande, som MÖD själv konstaterar.

Så här skriver MÖD i domen: ”Det går visserligen att ifrågasätta om dessa bilder redovisar åkattraktionerna i den färgsättning som beskrivits som karaktäristiskt för ett nöjesfält. Det är även en brist att det i planbeskrivningen saknats tydligt illustrerande exempel på ett fullt ianspråktagande av den bygg rätt som detaljplanen medger. Det får till följd att det är svårare att bedöma om den eftersträvade genomsligheten uppnås och hur det gröna vegetationsbandet påverkas. Bristerna i underlaget försvårar bedömningen av detaljplanens konsekvenser, men Mark- och miljööverdomstolen bedömer att illustrationsmaterialet och planbeskrivningen tillsammans är tillräckligt väl utformade för att skapa förståelse för vad planen innebär.”

MÖD prövar inte behovet av komplettering

En viktig fråga i den första instansen – Mark- och miljödomstolen (MMD) – var huruvida Gröna Lunds expansion från sitt nuvarande område ända bort till Spårväghallen skulle betraktas som en tillåten komplettering eller en otillåten utvidgning av ett bebyggt område. MMD dömde att det var en otillåten utvidgning och upphävde detaljplanen. Nöjesparkens yta utvidgas med 30 procent.

MÖD ser detta på ett annat sätt. Argumentationen är ofullständig. ”Mark- och miljööverdomstolen anser att ett genomförande av detaljplanen inte skulle innebära ett intrång i parklandskap eller naturmiljö samt att det är fråga om en tillåten komplettering av befintlig bebyggelse.” MÖD anser således att planen inte ska upphävas på den grunden.

Eftersom det gäller en hårdgjord yta i form av en parkeringsplats går det att hålla med om att några naturvärden inte skadas om man bortser från utbyggnaden i vattnet. Huruvida expansionen också är en tillåten komplettering resonerar MÖD inte om utan fastslår helt sonika att den är tillåten. I förarbetena till lagen (prop. 1994/95:3, s. 43) heter det: ”Nya byggnader och anläggningar som inte

behövs för att befintliga verksamheter skall kunna fungera bör därför i princip inte medges.” MÖD för inte något resonemang om varför denna utbyggnad behövs för att Gröna Lund ska kunna fungera.

I samband med detta resonemang refererar MÖD till domen som gav klartecken för den mycket stora utbyggnad av Stockholms universitet med tillhörande studentbostäder som nu sker i inne i parken, i Albano. Sammanlagt gällde det 150.000 kvm byggvolym (15 Hötorgsskrapor). MÖD skriver att ”I praxis har detaljplaner med betydligt större bygg rätt medgivits inom Nationalstadsparken (jfr RÅ 1998 not. 101 och Mark- och miljööverdomstolens dom den 9 april 2015 i P 5580-14).”

Kulturmiljöer får skadas styckevis

Också när det gäller bedömningen av skador på det historiska landskapets natur- och kulturvärden faller MÖD tillbaka på en tidigare dom. ”Bedömningen av skada ska inte enbart utgå från synintrycket från en viss plats, utan en helhetsbedömning bör göras, där Nationalstadsparken ska ses i sitt sammanhang (jfr rättsfallen RÅ 1998 not. 101 och HFD 2011 ref. 4).” Alltså, den skada som uppstår genom att åkattraktionerna blockerar bilden av Skansenberget sett ifrån Saltsjön och Skeppsholmen är ovidkommande eftersom åkattraktionerna inte skymmer berget sett från andra håll, t.ex. från Djurgårdsbrunn!

MÖD gör en mycket samvetsgrann genomgång av förarbetenas krav på ny bebyggelse och konstaterar att ”Åkattraktionerna kommer även att från vissa utsiktspunkter skymma annan bebyggelse som är kulturhistoriskt värdefull och av betydelse för riksintresset, såsom Hasselbacken och Liljevalchs. Från Solliden, vid utblickar mot Stockholms innerstad, kommer topparna att skymma delar av den idag obrutna fronten mot vattnet, samt från vissa håll inskränka vyn mot stadens kyrktorn. Som framgår av kulturmiljöutredningens analys är det inte heller uteslutet att de tilltänkta åkattraktionerna påverkar synligheten för andra landmärken än de som lyfts fram i fotomontagen.”

MÖD ger här oss som motsatt oss detaljplanen rätt. Just detta hävdade vi.

Men vad hjälper det när MÖD i stycket därefter gör följande bedömning: ”Enligt Mark- och miljööverdomstolen innebär dock inte enbart den omständigheten att ett av flera viktiga intressen i Nationalstadsparken tar en större yta i anspråk och blir mer iögonfallande vid såväl anblick som utblick att Nationalstadsparken skadas.”

Denna bedömning skiljer sig markant från skaderekvisitet så som det uttrycks i förarbetena till lagen: ”Med skada i den nu aktuella bestämmelsen avse negativ inverkan av någon betydelse för de angivna värdena.” (prop. 1994/95:3, s. 50)

Riksantikvarieämbetets yttrande noteras av MÖD men avgörande är länsstyrelsens uppfattning, enligt MÖD.

När det gäller riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården återkommer MÖD till ett argument som använts i andra fall. ”Avsaknaden av en entydig definition av riksintresset innebär att kommunen inte kan sägas ha gått utanför sitt handlingsutrymme.” Riksintressen för kulturmiljön är avsiktligt generellt skrivna för att inte gå förlorade i en oändlig uppräknings av detaljer. MÖD utnyttjar detta för att kunna medge nästan vilka ingrepp i kulturmiljön som helst. Ett tidigare uppmärksammat fall gällde Slussen, vars ikoniska klöverbladslösning inte gavs något skydd av MÖD – i det fallet trots att Slussen faktiskt fanns med i en uppräknings av värdefulla anläggningar i innerstadens kulturmiljö!

Domen innebär fler farliga prejudikat för kulturmiljöer

Domen riskerar att bli prejudicerande i flera avseenden.

- 1) En prövning av om en ny byggnad eller anläggning behövs för att en befintlig verksamhet ska kunna fungera är ovidkommande.
- 2) Nya, mycket stora byggrätter inom parken kan medges med hänvisning till Stockholms universitets, inkl. studentbostäder, mycket stora utbyggnad i Albano.
- 3) Betydande skador på kulturlandskapet kan tillåtas med argumentet att det enbart är en aspekt eller en del av kulturlandskapet som skadas.
- 4) Riksantikvarieämbetets yttrande saknar relevans.
- 5) Skyddet för riksintressanta kulturmiljöer kan enkelt kringgås.

Inom Nationalstadsparken kan detta få stora konsekvenser, t.ex. vad avser tillbyggnader av Hasselbacken och Stallmästaregården. Men också i andra delar av landet med "skyddade" kulturmiljöer kan detta få stor – negativ – betydelse.

Nu krävs bygglov

Nu ska Gröna Lund söka bygglov – enligt vd för Parks & Resorts har Gröna Lund haft som tradition att inte göra det utan fått bygglov i efterhand. Men nu är det detaljplanelagd mark, så nu får nog Gröna Lund söka bygglov innan man sätter i gång och bygger. Det är många krav som då ska uppfyllas om man tar planbeskrivningen på allvar. Bygglövsansökan kan prövas i alla dessa avseenden.

Buller och boendemiljö

Därtill kommer det olösta föreläggandet gällande bullerstörningar från det befintliga nöjesfältet. Fortfarande har Gröna Lund och det kommunala bolaget Stadsholmen, som äger fastigheten Falkenbergsgatan/Allmänna gränd, inte uppfyllt kraven i Stockholms stads föreläggande om bullerdämpning från det befintliga nöjesfältet.

"Enligt Mark- och miljööverdomstolen råder det ingen tvekan om att en utvidgning av nöjesfältet innebär högre bullernivåer för i vart fall boende längs Falkenbergsgatan." Ändå "anser Mark- och miljööverdomstolen att tillräcklig hänsyn till de boendes utomhusmiljö har tagits så att det tillkommande bullret inte kan betraktas som en betydande olägenhet."

Men så är det inomhusmiljön. "Genomförandet av detaljplanen förutsätter att åtgärder vidtas för att tillförsäkra de boende en god inomhusmiljö", skriver MÖD. Eftersom man hitintills inte lyckats lösa bullerproblemet är MÖDs avslutande förhoppning kanske väl djärv: "Mark- och miljööverdomstolen anser att det, trots vad motparterna har anfört, i tillräckligt hög grad är utrett att det är möjligt att åstadkomma en godtagbar inomhusmiljö som uppfyller såväl Folkhälsomyndighetens bullerkrav som andra krav avseende temperatur och ventilation."

Vi får väl se.

Strandskydd

Slutligen delar MÖD inte MMDs bedömning att stranden skulle vara ianspråktagen på ett sätt som innebär att den inte är allemansrättsligt tillgänglig. Därför kommer det att krävas en dispens från strandskyddet för att utvidga en pågående verksamhet, något som möjligen kan medges om utvidgningen inte kan genomföras utanför området. Det tror MÖD ska gå.

Vi får väl se.